

FOHAT SALAISEN OPIN I OSASSA

Fohat (tiib.) Termiä käytetään kuvaamaan shaktin (naisellinen uudestaan luova voima) aktiivista (miehistä) potenssia luonnossa. Kosmisen sähkön ydinolemus. Okkulttinen tiibetiläinen termi daivipraktikille, alkuperäiselle valolle; myös ilmennyksen maailmankaikkeuden ikuisesti läsnä oleva sähköinen energia ja alati toimiva tuhoava ja luova voima. Esoteerisesti se on sama fohatin ollessa maailmankaikkeuden eteenpäin työntävä vitaalinen voima; syy ja seuraus yhdessä. – H. P. Blavatsky, Teosofinen sanakirja. Alla mainitut säkeistöt (V ja VI) ovat otteita Dzyanin kirjasta.

”Ilmenneen universumin” läpäisee siis kaksinaisuus, joka on ikään kuin sen olemassaolon periolemus ”ilmennyksenä”. Mutta samoin kuin subjektin ja objektin, hengen ja aineen vastakkaiset navat ovat vain tuon saman ykseyden aspekteja, jossa ne yhdistyvät, niin ilmenneessä universumissa on ”se”, mikä yhdistää hengen aineeseen, subjektin objektiin.

Tämä jokin, jota länsimainen pohdiskelu ei vielä tunne, on se, mitä okkultistit kutsuvat fohatiksi. Se on ”silta”, jonka välityksellä ”jumalallisessa ajatuksessa” olevat ”ideat” painautuvat kosmiseen substanssiin ”luonnon lakeina”. Fohat on siis kosmisen ideoinnin dynaaminen energia eli toiselta puolelta katsottuna se on kaiken ilmennyksen älyllinen välittäjä, johtava voima, ”jumalallinen ajatus”, joka siirtyy ja ilmenee dhyāni-chohanien [valon herrat, korkeimmat jumalat], näkyvän maailman arkkitehtien, avulla. Siten hengestä eli kosmisesta ideoinnista tulee meidän tietoisuutemme. Kosmisesta substanssista tulevat ne monet käyttövälineet, joissa tuo tietoisuus yksilöityy ja saavuttaa itsetietoisuuden eli ajattelukyvyyn. Fohat taas eri ilmennyksissään on tuo mystinen yhdysside mielen ja aineen välillä, se elähdyttävä prinssiippi, joka sähköistää jokaisen atomin elämään. Salainen oppi, I osa, s. e15–e16

Orientalistien sanakirjat kertovat, että sana Manu johtuu juuresta *man*, ajatella, ja merkitsee siis ”ajattelevaa ihmistä”. Mutta esoteerisesti jokainen Manu oman erityisen syklinsä (eli kierroksensa) antropomorfoituna suojelijana on ainoastaan ”jumalallisen ajatuksen” personoitu idea (niin kuin hermeettinen *Poimandres*). Kukin manuista on siis erityinen jumala, kaiken sen luoja ja muodostelija, mikä esiintyy hänen oman olemiskautensa eli manvantaran kuluessa. Fohat juoksee manujen (eli dhyāni-chohanien) asioilla ja saa ideaaliset prototyyppinsä laajenemaan sisältä ulospäin – ts. vähitellen alenevassa asteikossa kulkemaan läpi kaikki tasot noumenonin tasosta alimpaan ilmiötasoon asti ja puhkeamaan viimein täyteen objektiivisuuteen – illuusion huipussa eli karkeimmassa aineessa. e63

FOHAT, SEITSENÄISTEN HIERARKIOIDEN LAPSI

Lipikat¹ ja valon pojat

(Säkeistö V) 1. ALKUPERÄISET SEITSEMÄN, VIISAUDEN LOHIKÄÄRMEEN SEITSEMÄN ENSIMMÄISTÄ HENKÄYSTÄ AIKAANSAAVAT VUOROSTAAN PYHISTÄ PYÖRIVISTÄ HENKÄYKSISTÄÄN TULISEN PYÖRRETUULEN.

Tämä on kenties kaikista säkeistöistä vaikein selittää. Sen kielen käsittää ainoastaan se, joka on perehtynyt kunnolla itämaiseen allegoriaan ja sen tarkoituksellisen hämärään fraseologiaan. Varmaan tullaan kysymään: uskovatko okkultistit, että kaikki nämä rakentajat, lipikat ja valon pojat ovat olentoja, vai ovatko ne pelkkää mielikuvitusta? Tähän kysymykseen on vastaus yhtä selvä: ”Vaikka otetaankin oikein huomioon, että voimia esitetään kuvaannollisesti

¹ Taivaallisia kirjureita, jotka merkitsevät muistiin kaikki sanat ja teot, jotka ihminen on lausunut tai tehnyt maaelämässään. Okkultismissa opetetaan, että lipikat ovat karman eli syyn ja seurauksen lain edustajia. – Teosofinen sanakirja

personoituina, meidän täytyy tunnustaa näiden olentojen olemassaolo, jollemme tahdo kieltää, että fyysisen ihmiskunnan sisällä on henkinen ihmiskunta. Sillä näiden valon poikien joukot ja TUNTEMATTOMAN KAIKKEUDEN ensimmäisen ilmenneen säteen järjestä syntyneet pojat ovat henkisen ihmisen todellinen juuri.” Jollemme tahdo uskoa sitä epäfilosofista oppia, että erityinen sielu luodaan kunkin ihmisen syntyessä – että niitä karttuu varastoon päivittäin ”Aadamin” päivistä asti –, meidän on hyväksyttävä okkultiset opit. Tämä tulee edempänä selvitettäväksi. Katsokaamme nyt, mikä on tämän salaperäisen säikeistön merkitys.

Salainen oppi sanoo, että tullakseen jumalalliseksi, täysin tietoiseksi jumalaksi – niin, korkeimmaksikin – täytyy henkisten alkuaikaisten INTELLIGENSSIEN käydä ihmisasteen kautta. Ja kun me sanomme ”ihmis-”, tämä ei tarkoita ainoastaan meidän maanpäällistä ihmiskuntaamme vaan missä tahansa maailmassa asuvia kuolevaisia, ts. niitä intelligenssejä, jotka ovat saavuttaneet vaadittavan tasapainotilan aineen ja hengen välillä, niin kuin *me* nyt olemme saavuttaneet sen jälkeen kun olemme ohittaneet neljännen kierroksen neljännen kantarodun. Jokaisen olennon täytyy oman kokemuksensa avulla voittaa itselleen oikeus tulla jumalalliseksi... e106

Tulinen pyörretuuli

(V) 2. HE TEKEVÄT HÄNESTÄ TAHTONSA LÄHETTILÄÄN (a). DGYUSTA TULEE FOHAT; JUMALALLISTEN POIKIEN NOPEA POIKA, JONKA POIKIA LIPIKAT OVAT, JUOKSEE YMPÄRI ASIOILLA. FOHAT ON RATSU, JA AJATUS ON RATSASTAJA (*ts. hän on ohjaavan ajatuksen vaikutuksen alainen*). HÄN LIIKKUU KUIN SALAMA LÄPI TULISTEN PILVIEN (*kosmisten sumujen*) (b); OTTAA KOLME JA VIISI JA SEITSEMÄN HARPPAUSTA LÄPI SEITSEMÄN YLHÄÄLLÄ OLEVAN ALUEEN JA SEITSEMÄN ALHAALLA OLEVAN (*tulevan maailman*). HÄN KOROTTAÄ ÄÄNENSÄ JA KUTSUU LUKEMATTOMAT KIPINÄT (*atomit*) JA YHDISTÄÄ NE (c).

(a) Tämä esittää, kuinka ”alkuperäiset seitsemän” käyttävät *vāhananaan* (välineenä eli sinä ilmenneenä kohteena, joka tulee sitä johtavan voiman symboliksi) fohatia, jota siitä syystä kutsutaan ”heidän tahtonsa sanansaattajaksi” – ”tuliseksi pyörretuuleksi”.

Dgyu tulee fohatiksi – sen näyttää itse ilmaisu. *Dgyu* on ainoa todellinen (maaginen) tieto eli salainen viisaus, joka käsitellen ikuisia totuuksia ja alkuperäisiä syitä tulee oikeaan suuntaan käytettynä miltei kaikkivoivaksi. Sen vastakohta on *Dgyu-mi*, se, mikä käsittelee ainoastaan illuusioita ja petollisia ulkomuotoja, kuten nykyaikaisessa eksoteerisessä tieteessä tehdään. Tässä *Dgyu* ilmaisee dhyāni-buddhojen [”sydämeltään sääliväisten”] yhteisviisautta. e107–e108

Luojien teogonia

(c) Fohat on yksi tärkeimpiä jollei tärkein tekijä esoteerisessä kosmogoniassa, ja sitä on kuvattava perusteellisesti. Kuten vanhassa kreikkalaisessa kosmogoniassa, joka erosi suuresti myöhemmästä mytologiasta, Eros on kolmas persoona alkuperäisessä kolminaisuudessa – Khaos, Gaia, Eros – vastaten kabbalistista kolminaisuutta Ain Suf (sillä Khaos on AVARUUS, *χάινω*, ”tyhjyys”) eli rajaton KAIKKEUS, shekhinah ja Ikiainen eli Pyhä Henki – niin myös fohat on eri asia ilmenemättömässä universumissa ja kosmisessa eli ilmiömaailmassa. Jälkimmäisessä hän on se salaperäinen sähköinen elonvoima, joka luovan logoksen tahdosta yhdistää ja tuo yhteen kaikki muodot, antaen niille ensimmäisen liikkeen, joka aikanaan tulee laiksi. Mutta ilmenemättömässä universumissa fohat ei ole tätä, enempää kuin Eros on tuo myöhempi loistavasiipinen Cupido eli RAKKAUS. Fohatilla ei ole vielä mitään tekemistä kosmoksen kanssa, koska Kosmos ei ole syntynyt ja jumalat lepäävät vielä ”isä-äidin” helmassa. Fohat on abstrakti filosofinen aate. Se ei luo vielä mitään itsestään. Se on vain se

potentiaalinen luova voima, jonka toiminnasta kaikkien tulevien ilmiöiden NOUMENON niin sanoaksemme jakautuu yhdistyäkseen jälleen mystisessä yliaistillisessa toiminnassa ja lähettääkseen ulos luovan säteen. Kun ”jumalallinen poika” murtautuu esiin, fohatista tulee liikkeelle paneva voima, aktiivinen voima, joka saa YHDEN tulemaan KAHDEKSI ja KOLMEKSI – ilmennyksen kosmisella tasolla. Kolminkertainen ykseys erilaistuu moneksi, ja sitten fohat muuttuu voimaksi, joka tuo yhteen elementtien atomit ja saa ne kerääntymään ja yhdistymään... e109

Fohat on läheisessä yhteydessä ”YHTEEN ELÄMÄÄN”. Tuntemattomasta yhdestä, äärettömästä KOKONAISUUDESTA, emanoituu ilmennyt YKSI eli aikakautinen manvantarinen jumaluus. Tämä on maailmanjärki, joka alkulähteestään eronneena on länsimaisten kabbalistien demiurgos eli luova logos ja hindulaisen uskonnon nelikasvoinen Brahmā. Kokonaisuutena katsottuna se eksoteerisen opin mukaan edustaa ilmenneen jumalallisen ajatuksen kannalta korkeampien luovien dhyāni-chohanien joukkoja. Samanaikaisesti kuin maailmanjärki kehittyy, ādibudhan – ainoan korkeimman ja ikuisen – salattu viisauts ilmenee Avalokiteshvarana (ilmenneenä Īshvarana), joka on egyptiläisten Osiris, zoroasterilaisten Ahura Mazda, hermeettisen filosofian taivaallinen ihminen, platonikkojen logos ja vedantalaisten ātman. Ilmenneen viisauden eli mahatin toimesta – jota mahatia edustavat nämä lukemattomat henkiset voimakeskukset kosmoksessa – tulee maailmanjärjen heijastus objektiivisesti buddhalaisen esoteerisen filosofian fohatiksi. Tämä maailmanjärki on kosminen ideointi ja sellaista ideointia seuraava älyllinen voima. Fohat, juosten pitkin ĀKĀSHAN seitsemää periaattia, vaikuttaa ilmenneeseen substanssiin eli ainoaan elementtiin, jota on edellä selitetty, ja erilaistamalla siitä eri voimakeskukseksi se panee liikkeelle kosmisen evoluution. Tämä kehitys totellen maailmanjärjen ideointia saattaa olemassaoloon kaikki eri olemistilat ilmenneessä aurinkokunnassa.

Aurinkokunta, jonka nämä vaikutukset ovat herättäneet olemassaoloon, on muodostunut seitsemästä periaatiosta, niin kuin kaikki muu näiden keskusten piirissä. Sellainen on Himalajan takainen esoteerinen oppi. Mutta jokaisella filosofialla on kuitenkin oma tapansa jaotella näitä periaatteita. e110

Muotoaan muuttava henki-aine

Fohat on siis personoitu sähköinen elinvoima, kaikkien kosmisten voimien transsendenttinen sitova ykseys sekä näkymättömillä että ilmenneillä tasoilla, ja toiminnaltaan se – äärettömässä mittakaavassa – muistuttaa TAHDON luomaa elävää voimaa niissä ilmiöissä, joissa näennäisesti subjektiivinen vaikuttaa näennäisesti objektiiviseen ja sysää sen toimintaan. Mutta fohat ei ole ainoastaan tuon voiman elävä symboli ja säiliö vaan okkultistien kannalta katsottuna entiteetti. Ne voimat, joihin se vaikuttaa, ovat kosmisia, inhimillisiä ja maallisia ja ovat toiminnassa kullakin näistä tasoista. Maallisella tasolla sen vaikutus tuntuu siinä magneettisessa ja toimivassa voimassa, jonka magnetisoijan voimakas tahto synnyttää. Kosmisella tasolla se on läsnä siinä rakentavassa voimassa, joka kappaleiden muodostamisessa – planeettajärjestelmästä kiiltomatoon ja yksinkertaiseen päivänkakkaraan – toteuttaa luonnon järjessä eli jumalallisessa ajatuksessa olevan suunnitelman kunkin erikoisen kappaleen kehityksen ja kasvun suhteen. Se on metafysisesti jumalien objektivoitunut ajatus, alemmalla asteella ”lihaksi tullut Sana” ja kosmisen ja inhimillisen ideoinnin lähettiläs: universaalissa elämässä vaikuttava voima. Toisarvoiselta olemuspuoleltaan fohat on aurinkoenergia, sähköinen vitaali fluidum, säilyttävä neljäs periaatti, luonnon eläimellinen sielu, niin sanoaksemme, eli sähkö. Intiassa fohat on yhteydessä Vishnun ja Sūryan [Auringon] kanssa (ensimmäisen) jumalan varhaishahmona, sillä *Rigvedassa* Vishnu ei ole mikään korkea jumala. Vishnu johtuu juuresta *vish*, ”läpäistä”, ja fohatia kutsutaan ”läpäisijäksi” ja tekijäksi, koska se muodostelee atomeja karkeista aineksista. *Rigvedan* pyhissä teksteissä Vishnu on myös

”ilmennys aurinkoenergiasta, ja häntä kuvataan harppaamassa universumin seitsemän alueen läpi kolmella askeleella”, joten vedalaisella jumalalla on hyvin vähän yhteyttä myöhempien aikojen Vishnun kanssa. Sen vuoksi nämä kaksi merkitsevät samaa tässä erikoispiirteessään, ja toinen on jäljennös toisesta. e111–e112

Jumalallinen rakkaus

(V) 4. FOHAT VETÄÄ SPIRAALIVIIVOJA YHDISTÄMÄÄN KUUDENNEEN SEITSEMÄNTEEN – KRUUNUUN (a). VALON POIKIEN JOUKKO SEISOO KUSSAKIN KULMASSA, JA LIPIKAT OVAT KESKUSPYÖRÄSSÄ. HE (*lipikat*) SANOVAT: TÄMÄ ON HYVÄ (b). ENSIMMÄINEN JUMALALLINEN MAAILMA (c) ON VALMIS, ENSIMMÄINEN ON NYT TOINEN (*maailma*). SITTEEN ”JUMALALLINEN ARÜPA” (*muotoa vailla oleva ajatusmaailma*) HEIJASTUU CHHÄYÄ-LOKAAN (*ensimmäisen muodon varjomaailmaan eli älymaailmaan*), AUPAPÄDUKAN ENSIMMÄISEEN PUKUUN.

(a) Tämä ”spiraaliviivojen” vetäminen koskee ihmisen samoin kuin koko luonnon kehittymistä, joka tapahtuu asteittain, niin kuin kaikki muukin luonnossa (kuten tullaan huomaamaan II osan luvussa ”Ihmisrotujen alkuperä”). Vaikka ihmisen kuudes prinssiippi (buddhi, jumalallinen sielu) on pelkkä henkäys meidän käsityksemme kannalta, se on kuitenkin jotakin aineellista verrattuna jumalalliseen ”henkeen” (ätmaniin), jonka kantaja ja käyttöväline se on. Fohatia ollen JUMALALLINEN RAKKAUS (*Eros*), vetovoiman ja sympatian sähkövoima, kuvataan allegorisesti niin, että se pyrkii yhdistämään puhtaan hengen, AINOASTA absoluuttisesta erottamattoman säteen, sielun kanssa. Nämä kaksi muodostavat ihmisessä MONADIN ja luonnossa ensimmäisen siteen aina ehdottoman ja ilmenneen välillä. Lause ”Ensimmäinen on nyt toinen (maailma)” – nim. lipikoiden – tarkoittaa samaa. e119

Harppaukset tietoisuuden tasoja

(V) 5. FOHAT OTTAA VIISI HARPPAUSTA (*otettuaan aiemmin ensimmäiset kolme*) (a) JA RAKENTAA SIIVEKKÄÄN PYÖRÄN NELIÖN JOKAISEEN KULMAAN, NELJÄÄ PYHÄÄ. . . JA HEIDÄN JOUKKOJAAN VARTEN (b).

(a) ”Harppaukset” niin kuin jo selitettiin (ks. IV säkeistön kommentaari), tarkoittavat sekä kosmisia että inhimillisiä prinssiippejä. Viimeksi mainittuja prinssiippejä on eksoteerisessa jaottelussa kolme (henki, sielu ja ruumis), mutta esoteerisessa laskelmassa seitsemän – kolme olemuksen sädettä ja neljä aspektia.² Ne, jotka ovat tutkineet Sinnettin kirjaa *Esoteric Buddhism*, käsittävät helposti nämä nimitykset. Himalajan takana on kaksi esoteerista koulua eli oikeastaan yksi koulu jaettuna kahteen osaan – toinen sisäisiä lanooita [lanoo, oppilas, sama kuin chela] varten, toinen ulkonaisia eli puoleksi maallikkocheloja varten. Edellinen näistä opettaa seitseenäistä, jälkimmäinen kuusiosaista ihmisprinssiipien jaottelua.

Kosmiselta näkökannalta viisi ”harppausta”, jotka fohat ottaa, tarkoittaa tässä tietoisuuden ja olemisen viittä ylempää tasoa; kuudes ja seitsemäs (alaspäin laskien) ovat astraalinen ja mainen taso eli kaksi alinta. e122

Elementaalit ja luonnonvoimat

(VI) 4. KUINKA FOHAT NE [laya-keskukset] RAKENTAA? HÄN KOKOAA TULIPÖLYN. HÄN TEKEE TULESTA PALLOJA, JUOKSEE NIIDEN LÄPI JA NIIDEN YMPÄRI VUODATTAEN NIIHIN ELÄMÄÄ. SITTEEN HÄN PANEE NE LIIKKEESEEN, JOTKUT YHDELLÄ TAVALLA TOISET TOISELLA. NE OVAT

² Neljä aspektia ovat: ruumis, sen elämä eli elinvoima ja ruumiin ”kaksoispuoli” – kolmio, joka häviää ihmisen kuollessa – sekä neljänneksi kāma-rüpa, joka häviää kāma-lokassa.

KYLMIÄ, HÄN TEKEE NIISTÄ KUUMIA. NE OVAT KUIVIA, HÄN TEKEE NIISTÄ KOSTEITA. NE LOISTAVAT, HÄN LEYHYTTELEE JA VIILENTÄÄ NIITÄ (b).

SITEN TOIMII FOHAT YHDESTÄ AAMUHÄMÄRÄSTÄ TOISEEN SEITSEMÄN IKUISUUDEN AIKANA.³ e144

(b) Lukija pitäköön mielessään, että fohatin, kosmisen sähkön rakentavan voiman, sanotaan metaforisesti syntyneen kuin Rudra Brahmästä, ”Isän aivoista ja Äidin sydäimestä”, ja sitten muuttuneen miehiseksi ja naiselliseksi, ts. polarisoituneen positiiviseksi ja negatiiviseksi sähköksi. Sillä on *seitsemän poikaa*, jotka ovat sen *veljiä*. Fohatin on pakko syntyä aika ajoin, milloin kaksi sen pojista ja veljistä tulevat *liian läheiseen kosketukseen* – joko syleilyyn tai taisteluun. Tämän välttämiseksi se yhdistää ja sitoo yhteen ne, jotka ovat eriluontoisia, ja erottaa ne, jotka ovat saman luontoisia. Tämä koskee tietysti, niin kuin jokainen voi nähdä, kitkan aiheuttamaa sähköä sekä veto- ja työntövoiman lakia, joka yhdistää eri napaiset ja karkottaa toisistaan saman napaiset kappaleet. Kuitenkin seitsemän poikaa ja veljeä edustaa ja personoi kosmisen magnetismin seitsemää muotoa, joita *käytännön okkultismissa* kutsutaan seitsemäksi radikaaliksi ja joiden yhteiset ja toimivat jälkeläiset ovat muiden voimien ohella sähkö, magnetismi, ääni, lämpö, koheesio jne. e145

Elementaalit eli luonnonvoimat ovat toimivia, vaikka näkymättömiä eli pikemminkin huomaamattomia, toisasteisia syitä ja ovat itsessään seurauksia alkuperäisistä syistä, jotka ovat kaikkien maallisten ilmiöiden verhon takana. Sähköä, valoa, lämpöä jne. on varsin sopivasti sanottu ”liikkuvan aineen haamuiksi eli varjoiksi”, ts. yliaistillisiksi ainetiloiksi, joiden vaikutuksia ainoastaan kykenemme käsittämään. Laajentakaamme siis edellä olevaa vertausta. Valon aistimus on niin kuin liikkuvien pyörien kolina – puhtaasti ilmiöllinen seuraus, jolla ei ole mitään olemassaoloa havaittavan ulkopuolella. Aistimuksen lähin välitön syy on verrattavissa ajajaan – se on yliaistillinen liikkuvan aineen tila, luonnonvoima eli elementaali. Mutta tämän takana – aivan niin kuin vaunujen omistaja sisältä antaa käskyjä ajajalle – on olemassa korkeampi ja *noumenaalinen syy, intelligenssit*, joiden olemuksesta säteilevät nämä ”äidin” tilat. Nämä synnyttävät lukemattomia elementaaleja eli psyykkisiä luonnonhenkiä, aivan niin kuin jokainen vesipisara synnyttää fyysiset äärettömän pienet likoeläimensä.⁴ Fohat johtaa periaatteiden siirtymistä yhdeltä planeetalta toiselle, yhdeltä tähdeltä toiselle lapsitähdelle. Kun planeetta kuolee, sitä elähdyttävät periaatteet siirtyvät *layaan* eli nukkuvaan keskukseen, jossa on potentiaalinen mutta sidottu energia. Se herää sitten elämään ja alkaa muodostaa itseään uudeksi taivaankappaleeksi. e146–e147

Okkultistit eivät sano *aineen* vaan ainoastaan *substanssin* eli aineen *olemuksen* (ts. *mūlaprakritin*, kaiken juuren) olevan häviämätön ja ikuinen, jos he nimittäin tahtovat ilmaista oikein aatettaan. He väittävät, että kaikki ns. luonnonvoimat, kuten sähkö, magnetismi, valo, lämpö jne. eivät suinkaan ole aineosasten liiketapoja, vaan ovat olemuksessaan, ts. äärimmäisessä koostumuksessaan erilaistuneita puolia siitä universaalista liikkeestä, jota pohdittiin ja selitettiin teoksemme ensimmäisillä sivuilla. (ks. *johdanto*). Kun fohatin sanotaan aikaansaavan seitsemän laya-keskusta, se merkitsee, että muodostamista ja luomista varten SUURI LAKI – teistit kutsukoot sitä jumalaksi – pysäyttää tai pikemminkin muuttaa alinomaisen liikkeensä ilmenneen universumin piirin sisällä olevassa seitsemässä näkymättömässä pisteessä. ”*Suuri hengitys kaivaa avaruuden halki seitsemän reikää layaan saattaakseen ne pyörimään manvantaran aikana*” (Okkulttinen katekismus). e147

[Väliotsikot toimituksen. – P. C. 2016]

Lähde: H. P. Blavatsky, Salainen oppi I osa

http://www.teosofia.net/e-kirjat/Salainen_oppi_1.pdf

³ Aikana, joka käsittää 311 040 000 000 vuotta brahmalaisten laskelmien mukaan.

⁴ Ks. III kirja, xv, ”Jumalat, monadit ja atomit”.